

ja paino- ja rahayksiköitä, jotka ovat lukijoille hankalia, mutta selventävissä taulukoissa yksiköt ovat kiitettävästi metrisiä. Niissä on laskettuna myös hiilenkulutus tuotettua harkkotonnia kohti. Laskin huvikseni yhteen taulukoiden harkkoraudan ja valujen vuosituotannot masuunin koko toiminnan aikana, eli vuosina 1847–1862 ja 1873–1915, poisluettuna vuodet 1856, 1858 ja 1863–1872, jolloin masuuni ei ollut toiminnassa. Tuotanto oli yhteensä 79322,7 tonnia. Rautaruukki Raahen harkkoraudentuotanto oli vuonna 1999 2 417 000 tonnia; olettaen, että masuunit siellä olisivat toimineet 360 päivää vuoden aikana, olisi Trollshofdan koko tuotanto tehty siellä 11 päivässä ja 19 tunnissa! En halua vähätellä Trollshofdan työtä, vaan osoittaa sitä kehitystä, jonka energiansiirto ja kivihiilikoksin käyttö on saanut aikaan raudan ja teräksen valmistuksessa. (Vertailu ei ole aivan korrekti, koska toisen laitoksen tuotanto on tuhannen tonnin ja toisen kymmenesosatonnin tarkkuudella.)

Kirjan selostamat prosessit ja kuljetukset kiinnostavat ilmeisesti suurempaa yleisöä, mutta lisäksi kirja kertoo paljon laitoksessa työskennelleistä ihmisistä ja heidän palkkauksestaan. Tämä osa on ehkä arvokkaampi juuriaan tai koti-seutuaan tutkiville sekä niille, jotka ovat kiinnostuneet ruukkien ja ruukkiryhmien välisestä yhteistyöstä eli, nykykielen mukaisesti, verkottumisesta.

Lundqvist on työskennellyt Koverharissa vuosina 1961–1999, joten hänellä on sekä teknillistä että paikallistietoa. Suosittelen!

Svante Ersten

Sähköaivoseikkailu 2001

Jaakko Suominen: Sähköaivo sinuiksi, tietokone tutuksi. Tietotekniikan kulttuurihistoriaa, Jyväskylän yliopisto, 2000.

Tietotekniikan historian varhaisvaiheita on päästy purkamaan historiatieteellisen tutkimuksen keinoin, kun Jaakko Suominen tietokoneiden kulttuurihistoriaa käsittelevä tutkimus saatiin painosta viime syksynä. Tekstiä on syntynyt runsaat 250 sivua.

Tutkimuksen kohteeksi on valittu Suomi 1970-luvun alkuun saakka. Teoksessa käsitellään aikaa ennen mikrotietokoneita, aikaa, joka oli jo ohi, kun itse astuin ensimmäiselle OtaDatan ohjelmointikurssille 1970-luvun puolivälin tuntumassa. Kulttuurihistoriallinen lähestymistapa on itselleni varsin vieras, joten odotin jännityksellä mitä tuleman piti. Kirjassa kun on kunnioitettavat lähes yhdeksänkymmentä sivua lähdeviitteitä, lähdemainintoja ja vastaavia.

Kirjassa on tutkittu tietotekniikan populaarijulkisuutta, jotta tietotekniikka voitaisiin asettaa kulttuuriseen kontekstiinsa arkisena ja jokapäiväisenä ilmiönä teknisen, tieteellisen ja erityisen roolinsa ohella. Takakannessa lupailaan että kirjassa tutkitaan ”mikä merkitys messuesittelyillä, pilapiirroksilla ja kaunokirjallisuudella on tietotekniikan kulttuurisessa rakentumi-

sessä. Millaisia laitteita, käyttäjiä ja käyttötapoja populaariesityksissä luodaan? Kenelle kertomukset on suunnattu? Miten niitä voi lukea ja tulkita?”

Populaarijulkisuus on ollut valtaosin medialähtöistä. Tutkimuksen lähteinä on käytetty runsaasti ei-IT-ammattillista materiaalia sanomalehdistä Tekniikan Maailmaan. Tässä tavoitteessa näytetään onnistuneen varsin hyvin. Lähtökohtaoletus on ollut, että nykyiset tietokonekäsitukset pohjaavat mielikuviin, jotka ovat muovautuneet suurten keskustietokoneiden aikakaudella. Tämä ehkä vahvakin väite jää mielestäni liian vähälle huomiolle.

Kirjoittajan tyyli on helppolukuista ja varsinkin alkuosaltaan IT-alasta kiinnostuneen lukijan näkökulmasta hyvinkin mielenkiintoista. Ensimmäinen 3/5 kirjasta kertoo melko lailla kronologisesti tapahtumia isojen laitteiden hankinnasta ja tapahtumat tuntuvat varsin perusteellisesti käsitellyiltä. Tutkimuksen alku on sijoitettu ESKOon ja ENSIin, Suomen ensimmäisiin tietokoneisiin. Kuvaavaa on, että 1950- ja 60-lukujen vaihteessa uusien koneiden hankinta oli merkittävä uutiskynnyksen ylittävä tapahtuma. Julkistustilaisuuksiin osallistui ministereitä ja muita merkkihenkilöitä.

Hyviä ja mielenkiintoisia yksityiskoh-
tia on suurten koneiden aikaa käsiteltäessä runsaasti. Esimerkiksi jo vuonna 1964 IBM s/360 tietokoneen myyntiargumentteina olivat yhteensopivuus toisten mallien kanssa ja helppo laajennettavuus. Runsaat lainaukset pakinoista, haastatteluista ja lehtijutuista elävöittävät tekstiä.

Tietokonevalmistajat ja maahantuojat ovat taitavasti pyrkineet käyttämään jul-

kisuutta hyväkseen jo 60-luvulla esimerkiksi urheilukilpailujen tuloslaskennan muodossa. Alkuaikoina tuloslaskennan toteutus sinänsä oli jo jutun arvoinen. Nykyäänhän valmistajat kilpailevat päästäkseen toteuttamaan tuloslaskentaa, mutta tuloslaskennan toteutus ylittää julkisuuskynnyksen vain myyntimiehen kalvoissa. Valokuvia olisin kaivannut lisäksi. Joissakin kohdissa tekstissä kerrotaan, mitä kuvissa esitetään, mutta itse kuva olisi puhunut paremmin puolestaan.

Herkullisia yksityiskohtia kirjasta löytyy paljon. Tällainen on esimerkiksi varsin monipuolisesti ja monelta näkökannalta käsitelty vaaliennustejärjestelmän pettäminen 1960- ja 70-lukujen taitteessa.

Kirjassa viitataan muun muassa Oiva Laaksosen 60-luvun puolivälissä julkaisuun tutkimiin, joissa todettiin toiveikkaasti, että automaation tuoman lisääntyvän vapaa-ajan vuoksi nuorisoa ja aikuisia pitäisi yhä enemmän kouluttaa myös vapaa-ajan tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Kumpikaan näistä ei näytä toteutuneen aivan ennustetussa muodossa – ei lisääntynyt vapaa-aika eikä vapaa-ajan tarkoituksenmukainen käyttö, saati sitten kouluttaminen siihen.

Sisällön anti 70-lukua lähestyttäessä kevenee päätyen yleistiedonomaiseen tarkasteluun. Tutkimuksessa viipyillään varsin kauan elokuvien *Jäniksen vuosi*, *Alphaville* ja *Avaruusseikkailu* 2001 analysoinnissa. Näistä ainakin viimeinen lienee jo niin tuttu kirjan potentiaaliselle lukijakunnalle, että se olisi voitu käsitellä suppeamminkin kuin kahdeksassa sivussa. Populaarijulkisuushan vielä muistissa olevalta ajalta on ainakin osalle nykyistä lukijakuntaa elävää

elämää, joten sen kiinnostavaksi tekeminen tällaisessa yhteydessä on haasteellista.

Pienenä lisäpiirteenä olisin kaivannut muidenkin kuin suuryritysten näkökulmaa tietokoneisiin 1960–70-luvuilla. Maahan oli tutkimuksen mukaan hankittu jo parikin sataa tietokonetta. Mil-laisiin yrityksiin ne menivät ja mitä niillä siellä tehtiin? Mikä näiden tietokoneiden vaikutus olisi tämän tutkimuksen rakenteelle ja tuloksille sekä kyseisten yritysten julkisuuskuvalle jää arvoitukseksi. Hyvänä esimerkkinä tarkoitamistani käsittelemättömistä, tutkimuksen kannalta mahdollisesti merkittäviä tapahtumista on se, kuinka perimätiedon mukaan Unic Oy investoi toimintansa alkuvaiheessa koko vuoden liikevaihtonsa hankkimalla yhden tietokoneen käyttöönsä.

Tutkija kertoo, että on rajannut haastateltavien lukumäärää, mutta olisi ollut hedelmällistä lisätä haastateltavia näkökulmien laajentamiseksi juuri tapahtumaketjujen valtavirran reunoilta. Tässä vaiheessa, kun haastateltavat vielä ovat haastattelukuntoisia, voisi löytää hyvinkin uusia näkökulmia nytkin käsillä olevasta tutkimusaiheesta. Puhutaanhan nyt ajasta, josta on kulunut osin jo yli 40 vuotta, eivätkä kaikki hankkeet ole suinkaan jääneet historiankirjoihin suurina menestyksinä.

Jatkossa lukisin mielelläni vastaavan tutkimuksen, mutta ehkä syvemmältä luotaavana mini- ja mikrotietokoneajan murroksesta 1970- ja 80-luvuilla.

Hannu Kokko

KTM Hannu Kokko on SysOpen Object Team Oy:n toimitusjohtaja.

Tulin pitkin Turun teitä...

Vähäkangas Ismo (toim.): *Sata lasissa*. Turun Historiallinen Yhdistys, Turun Historiallinen Arkisto 54: Kaarina 2000. 156 s.

Turun historiallinen yhdistys juhlisti auton ja erityisesti turkulaisen autoilun satavuotispäivää mielenkiintoisella artikkelikokoelmalla autoilun ja liikenteen historiasta. *Sata lasissa* keskittyy Varsinais-Suomen ja Turun liikenneolojen kehittymiseen, mutta muutamissa artikkeleissa käsitellään teemaa koko maan näkökulmasta. Tehdäänpä teoksesa yksi hyppäys 1700-luvun Brittein saarillekin.

Suomen ensimmäisen auton ongelma on kiinnostanut pitkään erityisesti mobilistiharrastajia. Useiden vuosien ajan lähes jokaisessa historiakirjassa on kritiikittä toistunut kamarineuvos Hjalmar Linderin nimi ensimmäisen auton omistajana. Tapani Mauranen ja Kimmo Levä ovat kirjassaan *Ostakaa automobiili* (Chronicon 1999) jo korjanneet vanhoja käsityksiä ja nostaneet esille Victor Forseliuksen nimen yhtenä ensimmäisistä autoilijoista ja esitelleet hänet ennen kaikkea suomalaisen autokaupan uranuurtajana.

Jukka Marttila jatkaa Victor Forseliuksen esittelyä *Sata lasissa* -kirjan mielenkiintoisessa artikkelissa *Satavuotisen autoilun alkuvaiheet Turussa*. Marttila